

**„დიდებული კუნძული“ და ჩინეთის სტრატეგია: გეოპოლიტიკური თეორიების
გავლენა საერთაშორისო ურთიერთობებზე**

გიგა ფერაძე

ბიზნესის და ტექნოლოგიების უნივერსიტეტი, საერთაშორისო უსაფრთხოების და
ტექნოლოგიების მაგისტრი

giga.feradze.1@btu.edu.ge

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-9835-2234>

DOI: 10.52340/splogos.2025.03.15

აბსტრაქტი

ნაშრომი მიზნად ისახავს, ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის სტრატეგიის ფონზე ნოვატორული მიდგომით გაანალიზოს გეოპოლიტიკაში ტრადიციულად ჩამოყალიბებული დიქტომია ხმელეთსა და ზღვის ძალებს შორის. აღნიშნული პროცესების ირგვლივ არსებული უამრავი თეორია საუკუნეზე მეტია მნიშვნელოვანი დაპირისპირების საგანია. მათ შორის, შეიძლება ითქვას, რომ ჰალფორდ მაკინდერის „ჰართლენდის“ და ალფრედ ტეიერ მეჰენის „ზღვის ძალაუფლების თეორიათა“ ჭიდილი განსაზღვრავს სწორედ გეოპოლიტიკის მეცნიერებას, რაც თითქოს ხაზს უსვამს ამ დაპირისპირებათა მნიშვნელობას. თუმცა, თანამედროვე ჩინეთის მხრიდან საზღვაო და სახმელეთო ელემენტების თანაბარი განვითარება თითქოს არსებული ოპოზიციური მიმართებების აუცილებლობას ეჭვქვეშ აყენებს. ამრიგად, იმ მიზნით, რომ კიდევ უფრო სიღრმისეულად გაანალიზდეს ჩინეთის საზღვაო და სახმელეთო ძალაუფლების ელემენტები, ნაშრომი იყენებს ახალ კონცეფციას, „დიდებულ კუნძულს“, როგორც უკვე არსებულ კლასიკურ დიქტომიასთან დაპირისპირების მექანიზმს. „დიდებული კუნძული“ ქმნის აღნიშნული ელემენტების სინთეზის შესაძლებლობასა და მათი სიღრმისეულად გაანალიზების საფუძველს.

საკვანძო სიტყვები: გეოპოლიტიკური თეორიები, „ჰართლენდი“, ზღვის ძალაუფლება, სივრცითი ძალაუფლება, „დიდებული კუნძული“

**“The Grand Island” and China’s Strategy: The Influence of Geopolitical Theories
on International Relations**

Giga Peradze

University of Business and Technology, Master of International Security and Technology

giga.feradze.1@btu.edu.ge

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-9835-2234>

Abstract

The purpose of this paper is to analyze, in light of the People’s Republic of China’s strategy, the traditionally established dichotomy in geopolitics between land power and sea power through an innovative approach. For more than a century, numerous theories related to this issue have been the subject of intense debate. Among them, it can be argued that the confrontation between Halford Mackinder’s “Heartland” theory and Alfred Thayer Mahan’s “Sea Power” theory has fundamentally shaped the field of geopolitics, underscoring the importance of this opposition. However, the balanced development of both maritime and continental elements by contemporary China appears to call into question the necessity of this traditional antagonism. Therefore, to conduct a deeper analysis of China’s maritime and land power dimensions, this paper introduces a new concept, the “Great Island,” as a counterpoint to the classical dichotomy. The “Great Island” concept allows for the synthesis of these elements and provides a basis for their comprehensive examination.

Keywords: Geopolitical theories, "Heartland," sea power, spatial power, "Great Island"

ნაშრომის მიზანი: სახმელეთო და საზღვაო ძალაუფლების შესახებ თეორიების ანალიზით შეიქმნას ისეთი ახალი მიდგომა, რომელიც მოახდენს მათ სინთეზს და შეძლებს უკეთ მოერგოს დღევანდელ გეოპოლიტიკურ მდგომარეობას.

მეთოდი: ნაშრომში გამოყენებულია ორი ძირითადი მეთოდი – კონცეპტუალური ანალიზის ფარგლებში სიღრმისეულად შეისწავლება აქამდე არსებული იდეები ძალთა ბალანსის შესახებ, ხოლო, თეორიული ჩარჩოს განვითარების მეთოდით შეიქმნება სრულიად ახალ კონცეფცია.

სამეცნიერო სიახლე: ნაშრომში შექმნილი „დიდებული კუნძულის“ კონცეფცია წარმოდგენილია, როგორც სამეცნიერო სიახლე, რომელიც ტრადიციულად არსებული გეოპოლიტიკური თეორიების სინთეზის ახლებურ ვერსიას გვთავაზობს.

შესავალი

საერთაშორისო ურთიერთობების საფუძველს წარმოადგენს ძალაუფლება და მისი გადანაწილება სახელმწიფოებს შორის, რის გამოც ეს თემა მუდმივად ინარჩუნებს აქტუალობას და მეტიც, განსაზღვრავს გლობალურ დონეზე მათ პოზიციებს. სწორედ სახელმწიფოთა ქცევა, ინტერესების კონფიგურაცია და ძალაუფლების ის დონე, რომელსაც თითოეული მათგანი ფლობს, ქმნის ზოგადად გლობალურ სურათსა და მსოფლიო ასპარეზზე დომინაციის შესაძლებლობებს. სწორედ ამიტომაც, რომ კაცობრიობის ისტორიაში მუდმივად ხდება ბრძოლა ძალაუფლების მოპოვებისთვის, რადგან სახელმწიფოებს სურთ არა ის, რომ თავად იყვნენ განსაზღვრულები, არამედ, პირიქით, განსაზღვრავდნენ ყველაფერ დანარჩენს საკუთარი ინტერესების საფუძველზე.¹⁸⁹

თუმცა, რა განსაზღვრავს თავად ძალაუფლებას და რა აქცევს სახელმწიფოს უძლეველ ერთობად?! ამის წინაპირობად შესაძლოა ბევრი ფაქტორი იქნას მიჩნეული, თუმცა გეოპოლიტიკური თეორიები განსაკუთრებით ხაზს უსვამს სივრცითი განზომილებების მნიშვნელობას, რაც ამავე ნაშრომის ფოკუსადაა მიჩნეული. ის ფაქტორი, თუ რამხელა სივრცეს ფლობ, როგორც სახელმწიფო, ხშირად უმთავრეს ღირებულებად აღიქმება ძალაუფლების მოპოვებისა და განმტკიცების პროცესში. ამას კი, თავის მხრივ, საფუძველად უდევს რესურსების სიმრავლე, რაც ამდიდრებს, აძლიერებს სახელმწიფოს და აძლევს დომინაციის შესაძლებლობას.¹⁹⁰

თუმცა, მსჯელობის ამ ველშიც არსებობს ოპოზიციური მიმართებები. გეოპოლიტიკური თეორიები, ერთი მხრივ, მსჯელობენ სივრცით ძალაუფლებაზე, რომელიც მომდინარეობს ზღვის ძალებზე ბატონობით, ხოლო, მეორე მხრივ, განიხილავენ ძლევამოსილებას ტერიტორიული სიდიდით. ხშირ შემთხვევაში კი, თეორიებში ამ ორ გზას შორის მუდმივად არსებობს მიჯნა, რადგან უმეტესად მხოლოდ ერთ-ერთი მათგანი განიხილება ძალაუფლების მთავარ წყაროდ.¹⁹¹ ნაშრომის მთავარი მიზანიც სწორედ ამ ოპოზიციურ აზრებს შორის შუალედური პოზიციის შექმნაა, რომელიც სრულად იქნება მორგებული თანამედროვე რეალობას და გაამარტივებს მსოფლიო საზოგადოებისთვის ძალაუფლების კონცეფციის აღქმას. დღევანდელობაში ძალთა გადანაწილება სახელმწიფოებს შორის აღარ ერგება ტრადიციულ თეორიებს და მოითხოვს ახლებური ხედვის

¹⁸⁹ Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* (New York: Alfred A. Knopf, INC, p. 13, 1948.

¹⁹⁰ Ibid., p. 14.

¹⁹¹ Benjamin Fellegi, "The Conflict of Land and Sea in Geopolitics: Comparing the Geopolitical Thinking of Halford Mackinder and Alfred Mahan (1890–1914)," *Journal of International Relations and Political Science Studies – JIRPS* (2022): pp. 1–18, 2.

ჩამოყალიბებას, რომელიც აღარ იქნება დაპირისპირებაში სხვა თეორიებთან და რელევანტურად უპასუხებს ამჟამინდელ გამოწვევებს.

ნაშრომის ის იდეა, რომ საჭიროა ახლებური ხედვის ფორმირება, კარგად ჩანს თეორიათა კონფლიქტებში, რომლებიც ართულებს ერთი კონკრეტული იდეის ჩამოყალიბებას. ამის მაგალითია ჰალფორდ მაკინდერისა და ალფრედ ტეიერ მეჰენის იდეებს შორის წარმოქმნილი უთანხმოება. კერძოდ, მაკინდერის „ჰართლენდის“ თეორია განიხილავს, რომ სახელმწიფოთა სტრატეგიაში ძალისხმევა უნდა მიემართებოდეს სახმელეთო სივრცეს, მაშინ, როდესაც მეჰენის „ზღვის ძალაუფლების თეორიაში“ მიჩნეულია, რომ რეალური ძალაუფლების აკუმულირება ხდება საზღვაო ბაზებისა და სამხედრო ფლოტების გაძლიერებით. შედეგად, ძალაუფლების განსაზღვრების ორი განსხვავებული გზა ერთმანეთის კონკურენტ ალტერნატივად იქცა: ერთი მხრივ, მიიჩნევა, რომ გლობალური ჰეგემონია მხოლოდ სახმელეთო რესურსების კონტროლით მიიღწევა, მეორე მხრივ კი, ითვლება, რომ რეალური უპირატესობა საზღვაო დომინანციაში მდგომარეობს. შესაბამისად, თითოეული თეორია ხაზგასმით ამტკიცებდა, რომ მხოლოდ მათი მოდელი იყო საკმარისი ჰეგემონიის მისაღწევად.¹⁹² ეს კონფლიქტი არ ყოფილა მხოლოდ დროებითი და ერთჯერადი მდგომარეობა, არამედ დღესაც შეიმჩნევა ამ იდეათა დაპირისპირება, რომ არსებობს მათგან მხოლოდ ერთი, ზღვით ან ხმელეთით მოპოვებული ძალაუფლება.

საგულისხმოა, რომ თითქოს ამ დრომდე არც ყოფილა იმის საჭიროება, რომ აღნიშნულ იდეებს შორის გაჩენილიყო კომპრომისი და შუალედური პოზიცია, თუმცა, თანდათან თანამედროვე რეალობამ წარმოქმნა ამის აუცილებლობაც. მეტიც, კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგა ის, თუ რამდენად ესადაგება აქამდე შექმნილი და დღემდე აქტუალური ეს გეოპოლიტიკური თეორიები არსებულ რეალობას. მსგავს ეჭვებს კი ბადებს თანამედროვე მსოფლიოში ძალთა გადანაწილების ახლებური პროცესები. მათ შორის, საინტერესოა ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის მაგალითი, რომელიც თანაბრად მოიცავს როგორც სახმელეთო, ისე საზღვაო ძალაუფლების ელემენტებს, რაც ძალის ამ ორ ტიპს შორის არსებულ ტრადიციულ დიქტომიას შესამჩნევად უპირისპირდება. ფაქტობრივად, ჩინეთი ერთდროულადაა კონტინენტური და საზღვაო ძალა და იყენებს ორივე სტრატეგიას, რის გამოც, ერთი მხრივ, ემთხვევა „ჰართლენდის“ თეორიას, ხოლო ამავედროულად მისი საზღვაო ვაჭრობის სტრატეგიები და ეკონომიკური დამოუკიდებლობა „ზღვის ძალაუფლების“ იდეასაც ეხმიანება.¹⁹³ ამრიგად, თანამედროვე გეოპოლიტიკა საჭიროებს ახლებურ თეორიულ ჩარჩოს, რომელშიც გათვალისწინებული იქნება მიმდინარე გეოპოლიტიკური ცვლილებები და

¹⁹² Ibid., 3.

¹⁹³ Nadège Rolland, *Mapping China's Strategic Space* (The National Bureau of Asian Research, 2024), p.41.

მსოფლიოში ძალთა გადანაწილების დინამიკური პროცესები. მათ შორის, მნიშვნელოვანია, შეიქმნას ისეთი ჩარჩო, რომელიც ასევე ახსნის, როგორ ახერხებს ჩინეთი, გააერთიანოს როგორც ხმელეთის, ისე ზღვის ძალაუფლების სტრატეგიები.

შესაბამისად, აღნიშნული მსჯელობის საფუძველზე უკვე ცხადად იკვეთება თემის აქტუალობა. დღეს არ არსებობს ისეთი ზუსტი თეორიები, რომლებიც სწორად გასცემს პასუხს ძალაუფლების გადანაწილებასთან დაკავშირებულ კითხვებს. ხოლო, გამომდინარე იქიდან, რომ ეს პროცესები ზოგადად ხდება საფუძველი საერთაშორისო ურთიერთობების ფორმირებისა, აუცილებელიც კია, რომ ამ თემაზე მსჯელობა წარიმართოს.

კონტინენტური და საზღვაო ძალების დაპირისპირება

მაშინ, როდესაც ვსაუბრობთ გეოპოლიტიკაზე და, მით უფრო, საერთაშორისო წესრიგზე, კონტინენტური და საზღვაო ძალების დაპირისპირება ხდება ამ საკითხების ერთგვარი ქვაკუთხედი, რომელიც ხშირად პირდაპირ განსაზღვრავს ძალაუფლების შინაარსს.

ეს დუალიზმი და აზრობრივი მიჯნა კი ჯერ კიდევ ისტორიულად შეიმჩნეოდა, როდესაც თითქოს არსებობდა სხვადასხვაგვარი ძალაუფლება, ერთი მხრივ, ხმელეთის, ხოლო მეორე მხრივ, ზღვის. თუმცა, ეს გამართლებადიცაა, რადგან მაშინდელი ძველი დროის ძალთა გადანაწილების პროცესში არ იყვნენ ისეთი სახელმწიფოები, რომლებიც ძალაუფლებას თანაბრად იღებდნენ ორივე სივრცისგან.¹⁹⁴ ამის კარგი მაგალითია, თუნდაც, სპარტასა და ათენს შორის დაწყებული ბრძოლა, რომელშიც სპარტა წარმოადგენდა კონტინენტურ ძალას, ხოლო ათენი საზღვაო დემოკრატია. მოგვიანებით, ნაპოლეონის დროსაც, ბრიტანეთსა და საფრანგეთს შორისაც შეიმჩნეოდა მსგავსი დაყოფა, სადაც საფრანგეთი ევროპული კონტინენტის მნიშვნელოვან ნაწილს დაეპატრონა, ხოლო ბრიტანეთი კვლავ განაგრძობდა საზღვაო დომინაციას. მეორე მსოფლიო ომიც ასევე მსგავსი შემთხვევების კლასიკური მაგალითია, სადაც გერმანია და სსრკ, ანუ კონტინენტური ერთობა პირდაპირ დაუპირისპირდა ბრიტანეთსა და აშშ-ს, როგორც საზღვაო ძალების ალიანსს და სხვა. შესაბამისად, იქმნებოდა წარმოდგენა, რომ შეიძლებოდა მხოლოდ ერთი ძალაუფლების ფლობა, რომლის მიხედვითაც იყოფოდნენ სახელმწიფოები.

¹⁹⁴ Fellegi, "Conflict of Land and Sea", p. 4.

ამრიგად, ცხადი გახდა, რომ გეოპოლიტიკური აზროვნება საუკუნეების განმავლობაში ვითარდებოდა სწორედ ამ ორი მთავარი პარადიგმის მიხედვით. ერთი მხრივ, ეყრდნობოდა საზღვაო ძალას, მეორე მხრივ კი, – კონტინენტურს.¹⁹⁵ შესაბამისად, გასაკვირი არცაა, რომ აღნიშნული საკითხების შესახებ არაერთი თეორია შექმნილა, რომლებშიც აქცენტი კეთდებოდა ერთი რომელიმე სივრცის ფლობაზე, როგორც ძალაუფლების განმსაზღვრელ ფაქტორზე და არ იყო მოაზრებული ისეთი ტიპის ძალაუფლება, რომელიც ქმნიდა სინთესს ამ ორს შორის.

მათ შორის, ყველაზე გავლენიანი თეორიების ავტორები არიან მაკინდერი და მეჰენი, რომლებიც ასევე განსხვავებული ტიპის ანალიზს გვთავაზობენ. კერძოდ, მაკინდერი ამტკიცებდა, რომ გლობალური დომინაციის მთავარი გასაღები არ იყო ზღვებზე ბატონობა, არამედ კონტინენტური სივრცის კონტროლი. ამისთვის საკუთარ არგუმენტს აფუძნებდა მოსაზრებაზე, რომ ევრაზიის შიდა ტერიტორია წარმოადგენდა „გეოგრაფიულ ღერძს“. მიუხედავად იმისა, რომ ეს რეგიონი იზოლირებულია საზღვაო ძალებისგან, მდიდარია ბუნებრივი რესურსებით და მისი ფლობა იძლევა ისეთ სტრატეგიულ შესაძლებლობებს, რაც გლობალური ჰეგემონიისთვის აუცილებელია. აქედან მომდინარეობდა მისი ცნობილი ფრაზაც: „ვინც აკონტროლებს აღმოსავლეთ ევროპას, აკონტროლებს „ჰართლენდს“, ვინც აკონტროლებს „ჰართლენდს“, აკონტროლებს მსოფლიო კუნძულს, ხოლო ვინც აკონტროლებს მსოფლიო კუნძულს, აკონტროლებს მსოფლიოს ბედს“. ამრიგად, მისთვის სახმელეთო ძალაუფლება აღიქმებოდა გლობალური ბატონობის წყაროდ და უფრო გამძლედი მიიჩნეოდა, ვიდრე საზღვაო უპირატესობა. დამატებით, მისი არგუმენტი ეფუძნებოდა ტექნოლოგიურ პროგრესსაც. იგი ამტკიცებდა, რომ რკინიგზების განვითარებამ შესაძლებელი გახადა კონტინენტური სივრცის სწრაფი გაკონტროლება და გადაადგილება ისე, რომ საზღვაო ძალას აღარ ჰქონოდა უპირატესობა.¹⁹⁶ მისი ეს იდეები არამხოლოდ თეორიულ, არამედ პრაქტიკულ მნიშვნელობასაც იძენდა და თანდათან ყალიბდებოდა ერთგვარ სახელმძღვანელოდ სახელმწიფოებისთვის, თუ როგორ მოეპოვებინათ რეალური ძალაუფლება.

მეორე მხრივ, მეჰენმა ჩამოაყალიბა „საზღვაო ძალის თეორია“, რომელშიც ხაზი გაუსვა საზღვაო სივრცის უპირატესობას. მისი აზრით, ის სახელმწიფო, რომელიც აკონტროლებდა ზღვებს, საერთაშორისო ვაჭრობის მარშრუტებსა და სტრატეგიულ საზღვაო ბაზებს, გარდაუვლად ხდებოდა გლობალური პოლიტიკის წამყვანი მოთამაშე. ამის ძირითადი მიზეზი კი იყო ვაჭრობა, რომელიც ცალსახად

¹⁹⁵ Ibid., 4

¹⁹⁶ H. J. Mackinder, "The Geographical Pivot of History," *The Geographical Journal* (1904), pp. 421-437.

უკავშირდებოდა ზღვებზე გასასვლელების ფლობას, რადგან მიიჩნეოდა, რომ ვინც აკონტროლებდა საზღვაო მარშრუტებს, აკონტროლებდა საერთაშორისო ვაჭრობასაც. ხშირად, საკუთარი მოსაზრებების დასადასტურებლად მეჰენს მაგალითად მოჰყავდა ბრიტანეთიც, რომელმაც სწორედ ზღვებზე ბატონობით მიაღწია გლობალურ დომინაციას.¹⁹⁷ ხოლო, მაკინდერის მსგავსად მეჰენის იდეებსაც ჰქონდა პრაქტიკულ მნიშვნელობა. განსაკუთრებით კი შეერთებულმა შტატებმა და იაპონიამ გამოიყენეს მისი ხედვები, როგორც საზღვაო სტრატეგიის ძირითადი სახელმძღვანელო.¹⁹⁸

შედეგად, სწორედ მაკინდერსა და მეჰენს შორის გაჩენილი დუალიზმი ხდება ერთგვარი ცალსახა ილუსტრაცია თუ როგორ ემიჯნებოდა ერთმანეთს ძალაუფლების შესახებ იდეები საუკუნეების განმავლობაში. თუმცა, თანდათანობით გამოიკვეთა, რომ ზოგიერთი სახელმწიფოს მიერ მოპოვებული ძალაუფლების ასახსნელად არ იყო საკმარისი მსგავსი ალტერნატიული ხედვების გამოყენება. ვერც „ჰართლენდის“, ვერც „საზღვაო ძალების თეორია“ და ვერც სხვა მსგავსი იდეები ვერ ხსნიდა იმ ფაქტს, თუ როგორ შეძლო თანამედროვე ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკამ აურაცხელი ძალის აკუმულირება. აღნიშნული სახელმწიფო სცდებოდა აქამდე არსებულ ტრადიციულ დიქტომიებს და მოითხოვდა ახლებურ ხედვას, რომელიც უფრო სრულფასოვნად განმარტავდა მისი ძალაუფლების საფუძვლებს.

ჩინეთის ჰიბრიდული ძალაუფლება: საზღვაო და კონტინენტური ძალის სინთეზი

ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა წარმოადგენს ცალსახა მაგალითს იმისა, თუ როგორ სცდება რეალური თანამედროვე ძალაუფლების ფორმირება ტრადიციულ გეოპოლიტიკურ თეორიებს. თუ წინათ მაკინდერი და მეჰენი გვთავაზობდნენ ძალაუფლების ორ ალტერნატიულ წყაროს – ერთ შემთხვევაში, სახმელეთო სივრცის კონტროლს, ხოლო მეორე შემთხვევაში, საზღვაო დომინაციას – ჩინეთთან ეს ორივე სტრატეგია ერთიანდება.¹⁹⁹ საბოლოოდ კი, აღნიშნული სახელმწიფო ქმნის ძალაუფლების ახალ ჰიბრიდულ ფორმას, რომელიც არაა დამყარებული რომელიმე ერთ თეორიაზე, არამედ მის სინთეზსა და ახლებურ ხედვაზე.

პირველ რიგში, საგულისხმოა, რომ ჩინეთის გეოგრაფიული მდებარეობა მკაფიოდ უსვამს ხაზს მის კონტინენტურ ძლევამოსილებას. კერძოდ, იგი მოქცეულია ევრაზიის შუაგულში და აქვს პირდაპირი სახმელეთო საზღვრები 14

¹⁹⁷ A. T. Mahan, *The Influence of Sea Power Upon History, 1660-1783* (Boston: Little, Brown and Company, 1890), pp. 26-29.

¹⁹⁸ Office of the Historian, *Mahan's The Influence of Sea Power upon History: Securing International Markets in the 1890*, accessed September 13, 2025, <https://history.state.gov/milestones/1866-1898/mahan>.

¹⁹⁹ Rolland, *Mapping China's Strategic Space*, 41.

სახელმწიფოსთან. სწორედ ამ პირობებში ქვეყანა ხდება მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე ფართო სახმელეთო საზღვრის მქონე ქვეყანა,²⁰⁰ რაც ქმნის ისეთ წინაპირობებს, რომლებიც პირდაპირ ეხმიანება მაკინდერის „ჰართლენდის“ პრინციპებს. დამატებით, სწორედ კონტინენტური ძალაუფლების ფლობის ფონზე სახელმწიფო მდიდარია ენერგორესურსებით, ქვანახშირით, იშვიათი მინერალებითა და სასოფლო სამეურნეო მიწებით, რაც უზრუნველყოფს ეკონომიკურ მდგრადობას. ჩინეთის კონტინენტურ ძალაუფლებაზე დამატებითი ფაქტორებიც მეტყველებს. მათ შორის, მნიშვნელოვანია შიდა ბაზრის სიდიდე, კონკრეტულად კი ის ფაქტი, რომ 1.4 მილიარდზე მეტი მოსახლეობა ქმნის ისეთ ეკონომიკურ ეკოსისტემას, რომელიც სახელმწიფოს აძლევს საშუალებას, რომ არ იყოს დამოკიდებული მხოლოდ გარე ვაჭრობაზე.²⁰¹ შედეგად, სწორედ სახმელეთო ძალაუფლების გამო ჩინეთი გარკვეულწილად თვითკმარი და დამოუკიდებლად მოქმედი ორგანიზმია, რომელსაც საერთაშორისო ვაჭრობის შეფერხების შემთხვევაშიც შეუძლია დამატებითი ძალების ჩარევის გარეშე შეინარჩუნოს ეკონომიკური ზრდა და პოლიტიკური სტაბილურობა. ეს ფაქტორი კიდევ უფრო ნათლად გამოკვეთს კავშირებს „ჰართლენდის“ თეორიასთან და ქმნის ისეთ წარმოდგენას, რომ ჩინეთის ძალაუფლებას სრულად განსაზღვრავს ტერიტორიულ სივრცეზე დომინაცია.

ამის მიუხედავად, ჩინეთი არ არის მხოლოდ კონტინენტური ძალა, რაც ქმნის ერთგვარ დისონანს ტრადიციულად არსებულ თეორიებთან. კერძოდ, მისი ეკონომიკური ზრდა ასევე ცალსახად კავშირშია საზღვაო ვაჭრობასა და გლობალური სავაჭრო მარშრუტების ფუნქციონირებასთან. ამაზე მეტყველებს თუნდაც მისი საზღვაო ინიციატივა „საზღვაო აბრეშუმის გზა“, რომელიც აფართოებს ჩინეთის გავლენას ინდოეთისა და წყნარი ოკეანის სტრატეგიულ ზონებში, აფრიკის სანაპიროებსა და ხმელთაშუა ზღვის პორტებში. ვაჭრობის მიმართულებით, ასევე საინტერესოა „სარტყლისა და გზის ინიციატივა“ (BRI),²⁰² რომელიც ამოქმედდა იმ მიზნით, რომ შეემცირებინა დამოკიდებულება საზღვაო მარშრუტებსა და ჩაკეტვის პუნქტებზე. შედეგად, ჩინეთს მიეცა შესაძლებლობა, რომ უფრო იაფად მიიღოს რუსული ენერგორესურსები და გაზარდოს ენერგოიმპორტი ცენტრალური აზიიდან. შედეგად, საზღვაო ძალაუფლება გახდა ერთ-ერთი ძირითადი წინაპირობა იმისა, რომ შემცირდა ჩინეთის ენერგეტიკული მოწყვლადობა. ამრიგად, მიუხედავად იმისა, რომ ჩინეთის ტერიტორიული ძლევამოსილება მას ქმნის თვითკმარ ორგანიზმად, საზღვაო ინიციატივებიც

²⁰⁰ Yafeng Xia, "Introduction to the Special Issue on China's Relations with Its Neighbors: Historical Perspectives on Contemporary Issues", *Johns Hopkins University Press* (2018): pp. 485–500, p. 485

²⁰¹ Rolland, *Mapping China's Strategic Space*, IX

²⁰² Nadège Rolland, "China's Eurasian Century? Political and Strategic Implications of the Belt and Road Initiative," *The National Bureau of Asian Research* (2017): pp. 93–120, 93–95.

არანაკლებ დიდი მნიშვნელობისაა მისთვის, რომელმაც კიდევ უფრო ცალსახა გახადა ძალაუფლების რეალური დეფინიცია.²⁰³ კერძოდ, ნათელი გახდა, რომ არსებობს იმაზე მეტი, ვიდრე ერთი შეხედვით ჩანს. ძალაუფლების განმარტება გასცდა ერთ კონკრეტულ ჩარჩოს და შესაძლებელი გახადა, რომ დამატებითი სივრცითი რესურსებით მისი მნიშვნელობა კიდევ უფრო გაფართოებულიყო.

დამატებით, ჩინეთს საზღვაო ძალად აქცევს მილიტარული პროცესებიც. გარდა იმისა, რომ ამ მიმართულებით კარგად ითვისებს სახმელეთო რესურსებს, ასევე მუდმივად ავითარებს შესაძლებლობებს ზღვაზეც. კერძოდ, პირველი და ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია ის, რომ ერთი შეხედვით ჩვეულებრივი სანაპირო დაცვის ძალა ჩამოაყალიბა ქვეყნის საზღვაო ფლოტად, რომელმაც შინა წარმოების უზარმაზარი მასშტაბი მოიცვა. აღნიშნული ფლოტის მასშტაბურობას ადასტურებს ისიც, რომ მისი ოპერირება ხდება შორეულ წყლებშიც კი. მათ შორის, დასავლეთ წყნარ ოკეანეში, ინდოეთის ოკეანესა და ევროპასთან ახლოს მდებარე წყლებშიც. საბოლოოდ, 2024 წლისთვის, ჩინეთის ფლოტმა შეადგინა 370-ზე მეტი საბრძოლო გემი. მეტიც, სავარაუდოა, რომ ეს რიცხვი 2030 წლისთვის 435-მდეც გაიზრდება. ამ მასშტაბების უკეთესი აღქმა კი შეიძლება შედარებით ანალიზზე დაყრდნობითაც. კერძოდ, აშშ-ის საზღვაო ფლოტში თავმოყრილია მხოლოდ 296 საბრძოლო გემი, ხოლო 2030 წლისთვის მათი არა გაზრდა, არამედ 294-მდე შემცირებაა მოსალოდნელი, რაც მნიშვნელოვნად ჩამორჩება ჩინეთის საზღვაო სამხედრო რესურსებს.²⁰⁴ შედეგად, ეს რიცხვებიც უკვე ცალსახად მეტყველებს იმაზე, რომ ჩინეთი არა მხოლოდ კონტინენტური, არამედ საზღვაო ძალაა.

ამას ემატება ისიც, რომ საზღვაო მილიტარისტული პროცესები ვითარდება რეალური და მნიშვნელოვანი სტრატეგიული მიზნებითაც, რომლებიც პირდაპირ კავშირშია რეგიონულ ჰეგემონიასა და ძალაუფლების აკუმულირების შესაძლებლობებთან. მაგალითად, ფლოტის გაძლიერებით ახერხებს იმას, რომ მუდმივად იყოს საბრძოლო მზადყოფნაში, რაც ამავედროულად აფერხებს აშშ-ის ჩარევის შესაძლებლობებს. შედეგად, მუდმივად და სტაბილურად ინარჩუნებს დომინაციას წყნარ ოკეანეში და აჩვენებს, რომ აქვს შესაბამისი რესურსები როგორც შეტევისთვის, ასევე თავდაცვისთვის. მათ შორის, საგულისხმოა მისი სტრატეგია, რომელიც ცნობილია „ნაცრისფერი ზონის“ ტაქტიკით. აღნიშნული ტაქტიკის მიზანია სწორედ საზღვაო ტერიტორიებზე კონტროლის მოპოვება, ზღვისა და საჰაერო სივრცეებში საკუთარი იურისდიქციის დაწესება, რეგიონული სახელმწიფოების ეკონომიკურ საქმიანობაში ჩარევა და აშშ-ის მოკავშირეებთან

²⁰³ Rolland, *Mapping China's Strategic Space*, p. 38.

²⁰⁴ U.S. Naval Institute Staff, "Report to Congress on China Naval Modernization", USNI News, August 20, 2024, accessed September 13, 2025, <https://news.usni.org/2024/08/20/report-to-congress-on-china-naval-modernization-2>.

ურთიერთობების რღვევა. ყველაზე მნიშვნელოვანი ფაქტორი კი არის ის, რომ სწორედ საზღვაო ძალის გამოყენებით ეს პროცესები ხდება შეუმჩნეველი. ჩინეთი იყენებს საზღვაო რესურსებსა და ფლოტების განვითარების შესაძლებლობებს იმ მიზნით, რომ სახელმწიფოებს შეუტოს ღია კონფლიქტის პროვოცირების გარეშე, არაპირდაპირ. ამ პროცესების განსახორციელებლად კი იყენებს ისეთ მეთოდებს, რომლებიც დამახასიათებელია დიდი საზღვაო ძალის მქონე სახელმწიფოსთვის. მათ შორის, უტევს ქვეყნების თევზსაჭერ გემებს, ააქტიურებს შენიღბულ სადაზვერვო მოქმედებებს, ავითარებს კიბერშეტევის მიმართულებას, ხოლო პარალელურად იყენებს ფსიქოლოგიურ ომს, რა დროსაც არსებულ დღის წესრიგს საკუთარი ინტერესების სასარგებლოდ ცვლის.²⁰⁵

დასკვნის სახით კი, შეიძლება აღინიშნოს, რომ ჩინეთი არ ერგება რომელიმე კონკრეტულ ტრადიციულ თეორიას, არამედ წარმოადგენს მათ ერთგვარ სინთეზს. გამომდინარე იქიდან, რომ მაკინდერისა და მეჰენის თეორიები წარმოადგენს ოპოზიციურ იდეებს, ხოლო მათი შერწყმა ერთმანეთთან არარელევანტურია, ჩინეთის მაგალითი რჩება თეორიული ჩარჩოს გარეშე. საჭირო ხდება ისეთი მსჯელობის ელემენტების შემოტანა, რომელიც შესაძლებელს გახდის, რომ ძალაუფლება დახასიათდეს არა ერთგვაროვნად, არამედ ჰიბრიდული ხედვის გამოყენებით. ირკვევა, რომ ძალაუფლება არ არის რომელიმე ერთი სივრცის დომინაციით მიღებული უპირატესობა, არამედ ბუნებაში არსებობს ისეთი შემთხვევები, რომლებიც პირდაპირ მიუთითებს გამონაკლისებზე. ამრიგად, მნიშვნელოვანია მხედველობაში იქნას მიღებული ძალაუფლების ისეთი წინაპირობებიც, რომლებიც გამოდის ტრადიციული ჩარჩოებიდან და ქმნის ისეთ შესაძლებლობას, რომ ჩინეთის მსგავსი სახელმწიფოებიც მოექცეს მისი მსჯელობის ფარგლებში.

„დიდებული კუნძულის“ კონცეფცია

გამომდინარე იქიდან, რომ მაკინდერისა და მეჰენის იდეები ატარებს ხარვეზებს და ვერ ერგება ყველა შესაძლო რეალობას, ცხადი გახდა, რომ საჭიროა ახლებური მიდგომა, რომელიც შექმნის მათ შორის ერთგვარ კომპრომისსა და შუალედურ პოზიციას. რეალურად, ამის მცდელობა აქამდეც ყოფილა, რომ შექმნილიყო ერთგვარი სინთეზური თეორია, რომლის ინიციატორიც გახლდათ ნიკოლას სფაიკმანი. სფაიკმანმა შექმნა „რიმლენდის“ კონცეფცია, რომელიც წარმოადგენდა ერთგვარ შუალედურ ზღვარს მაკინდერმისა და მეჰენის იდეებს შორის. კერძოდ,

²⁰⁵ Wei-Chung Chen, Ching-Hsiewn Ou, Ming-Hao Yang, and Yi-Che Shih, "China's Gray Zone Actions in the East China Sea, Taiwan Strait, and South China Sea: A Comparative Study and Impact on Fisheries," *Marine Policy* (2024), pp. 1-3.

„რიმლენდში“ მოიაზრებოდა ზღვებსა და მიწებს შორის გარდამავალი ტერიტორია, სადაც ხმელეთიც და ზღვაც გადამწყვეტი მნიშვნელობით ერთიანდებოდა. მაგალითად, „რიმლენდად“ ჩაითვლებოდა ევრაზიის კიდეები და არა უშუალოდ შიდა კონტინენტური ტეროტორია ან თავად ზღვის სივრცე. სფაიკმანი ამტკიცებდა, რომ რეალური ძალაუფლება სწორედ მსგავსი სივრცეების ფლობით იქმნება. მეტიც, მან ახალი სიცოცხლე მისცა მაკინდერის ფრაზას და შეცვალა მისი მნიშვნელობა შემდეგი ფრაზით: „ვინც აკონტროლებს „რიმლენდს“, ის აკონტროლებს ევრაზიას; ვინც აკონტროლებს ევრაზიას, ის აკონტროლებს მსოფლიო ბედს“.²⁰⁶ შედეგად, სფაიკმანის ხედვა საკმაოდ მნიშვნელოვანი გახდა საერთაშორისო ურთიერთობების სფეროში, რადგან ეს იყო ნაბიჯი იმისკენ, რომ გაებათილებინა აქამდე არსებული ძალაუფლების თეორიათა ოპოზიციური ხასიათი. კერძოდ, შეექმნა ისეთი ხედვა, სადაც გადამწყვეტი იქნებოდა არა ცალკეულად ზღვის ან ხმელეთის სივრცე, არამედ ის არეალები, სადაც ეს ორი ერწყმის ერთმანეთს და სადაც ხდება გლობალური ძალთა ბალანსის განსაზღვრა.

თუმცა, საგულისხმოა, რომ სინთეზის ამ მცდელობასაც ჰქონდა ხარვეზები, რომელიც არ ეხმიანება თანამედროვე ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის მდგომარეობას. კერძოდ, პრობლემა მდგომარეობს იმაში, რომ ჩინეთი არა მხოლოდ შუალედურ ტერიტორიებს ფლობს ზღვასა და ხმელეთს შორის, არამედ სრულად ათვისებული აქვს ცალკეულად როგორც ზღვის, ასევე ხმელეთის ძალაუფლება.²⁰⁷ მეტიც, შეიძლება ითქვას, რომ სრულად ითავსებს როგორც მაკინდერის, ასევე მეჰენის თეორიებს. შესაბამისად, ვერც სფაიკმანის იდეები ეხმიანებოდა თანამედროვე ჩინეთის კონდიციას. სწორედ ამ მიზნით ნაშრომი ცდილობს წარმოადგინოს ახალი კონცეფცია, „დიდებული კუნძული“, როგორც სამეცნიერო სიახლე და შექმნას მეტად რელევანტური და მორგებული ჩარჩო თანამედროვე ძალაუფლების გადანაწილების პროცესების ასახსნელად.

უფრო კონკრეტულად, „დიდებული კუნძული“ არის აღნიშნულ თეორიებს შორის არსებული დაპირისპირების გადალახვის მცდელობა, რომელიც ქმნის ერთიან ჩარჩოს და აღიარებს სივრცის ორივე განზომილების მნიშვნელობას. იგი არ განიხილავს ძალაუფლებას მხოლოდ კონტინენტური რესურსების ან მხოლოდ საზღვაო ძალაუფლების კონტექსტში. არამედ, პირიქით, აქცენტს აკეთებს მათ სინთეზზე: რეალური უპირატესობა იქმნება მაშინ, როდესაც სახელმწიფო ერთდროულად ფლობს კონტინენტურ და საზღვაო ძალაუფლებას და მათი ინტეგრაციის გზით ახერხებს ეკონომიკური, სამხედრო და პოლიტიკურ-სტრატეგიული გავლენის დაგროვებას. სწორედ ამ ინტეგრაციის გამო ხდება

²⁰⁶ Antero Holmila, "Re-thinking Nicholas J. Spykman: From Historical Sociology to Balance of Power", *The International History Review* (2020): pp. 951–966, 951–953.

²⁰⁷ Rolland, *Mapping China's Strategic Space*, p. 41.

შესაძლებელი ძალაუფლების ისეთი ტიპის წარმოება, რომელიც უფრო მდგრადია და ნაკლებად მოწყვლადი, ვიდრე ცალმხრივი კონტინენტური ან საზღვაო ძალაუფლება. აძლევს ფლობდეს არა მხოლოდ ერთგვაროვან, არამედ მრავალგანზომილებიან ჰეგემონიას.

ამ თეორიის დამატებითი წინაპირობაა ის, რომ გლობალური პოლიტიკა დღეს აღარ არის ისეთი, როგორსაც მაკინდერისა და მეჰენის იდეები წარმოაჩენდა. დღეს გეოპოლიტიკა ახალი ფორმირების ფაზაში შევიდა, სადაც ტრანსპორტისა და კომუნიკაციის ტექნოლოგიური პროგრესი, ეკონომიკური ურთიერთდამოკიდებულება და გლობალიზაციის ინტეგრირებული პროცესები ქმნის ისეთ რეალობას, სადაც ძალაუფლება აღარ შეიძლება აიხსნას მხოლოდ ერთ სივრცეზე დაყრდნობით. „დიდებული კუნძული“ კი სწორედ ამ ახალ რეალობას პასუხობს: ის აცხადებს, რომ თანამედროვე საერთაშორისო წესრიგში ძლიერია ის სახელმწიფო, რომელიც წარმატებით აერთიანებს ხმელეთისა და ზღვების ძალაუფლებას, ქმნის კავშირს და აკონტროლებს როგორც კონტინენტურ, ისე საზღვაო სტრატეგიულ ზონებს.

მეტი კონკრეტიკისთვის, „დიდებული კუნძული“ ყალიბდება ხუთი ძირითადი მახასიათებლის საფუძველზე:

- მასიური გეოგრაფიული არეალი: რეალური ძალაუფლება ვერ მიიღწევა მცირე სივრცეში. ძალაუფლებისთვის სახელმწიფო აუცილებლად უნდა ფლობდეს მასიურ გეოგრაფიულ არეალს, რომელიც იძლევა ეკონომიკური თვითკმარობის, ბუნებრივი რესურსების მოპოვებისა და სტრატეგიული ტაქტიკების დაგეგმვის შესაძლებლობას;
- „ჰართლენდის“ ნაწილობრივი ათვისება: „დიდებული კუნძული“ არ უარყოფს მაკინდერის თეორიას და აცხადებს, რომ ევრაზიის შიდა კონტინენტური სივრცე კვლავაც რჩება სტრატეგიულად მნიშვნელოვან ტერიტორიად. თუმცა, ხაზს უსვამს იმასაც, რომ მხოლოდ „ჰართლენდის“ კონტროლი აღარაა საკმარისი. არამედ, ძალაუფლების აკუმულირებისა და შემდეგ მისი შენარჩუნებისთვის საკმარისია თუნდაც „ჰართლენდის“ ნაწილობრივი ფლობა, თუმცა ამასთანავე აუცილებელია სხვა სივრცითი რესურსების გაძლიერებაც;
- სანაპირო გეოგრაფია: კონცეფცია „ჰართლენდთან“ ერთად მოიაზრებს ზღვაზე გასასვლელების ფლობას, რომელიც სახელმწიფოს აწვდის შესაძლებლობებს, რომ გააფართოოს საზღვაო მარშრუტები, გააკონტროლოს ჩახშობის წერტილები, განავრცოს საერთაშორისო წყლებში ძალაუფლება და მიიღოს სხვა სახელმწიფოებისგან როგორც დაცვის, ასევე მათზე გავლენის მოპოვების შესაძლებლობა;

- ერთი სახელმწიფო: „დიდებული კუნძულის“ კონცეფცია არ წარმოადგენს გლობალური კოალიციის ან რეგიონული ბლოკის იდეას. არამედ, ეფუძნება ერთი სახელმწიფოს იდეას, რომელიც ფლობს ზემოთ ჩამოთვლილ ყველა სივრცით რესურსს. ეს გულისხმობს იმას, რომ ძალაუფლების მოპოვება შესაძლებელი იქნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ერთ სახელმწიფოს ექნება ერთდროულად კონტინენტური და საზღვაო სივრცეები და შესაბამისი გეოპოლიტიკური მისწრაფებები;
- მთავრობის მისწრაფება: ცხადია, მხოლოდ გეოგრაფიული რესურსების ფლობა არაა თავისთავად საკმარისი არამედ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ისიც, რომ მთავრობას ჰქონდეს მისწრაფება დომინაციისკენ. თუ სახელმწიფო ვერ შეძლებს იმას, რომ თავის საკუთრებაში მყოფი მასობრივი რესურსები მიმართოს სწორად, ვერ შეძლებს პრეტენზიის გამოთქმას ჰეგემონიაზე. ასეთ შემთხვევაში ის დარჩება მხოლოდ პოტენციალად, რომელიც ვერ რეალიზდება. შესაბამისად, ძალაუფლების აკუმულირების აუცილებელი პირობაა ისეთი მთავრობის არსებობა, რომელიც მიზანმიმართულად მოქმედებს გლობალური ჰეგემონიისკენ.

ამრიგად, მსგავსი მიდგომა უკვე რელევანტურად პასუხობს თანამედროვე ჩინეთის მდგომარეობას და პასუხს სცემს კითხვას, თუ როგორ შეიძლება გლობალური ჰეგემონიის მიზნით სახელმწიფომ მოიპოვოს შესაბამისი ძალაუფლება. აქ უკვე აღარ არსებობს მიჯნა კონტინენტურ და საზღვაო რესურსებს შორის, არამედ ნათლადაა წარმოდგენილი სინთეზური იდეა.

დასკვნა

დასკვნის სახით, შესაძლოა, კიდევ ერთხელ აღინიშნოს, რომ ტრადიციული გეოპოლიტიკური თეორიები აღარაა თანამედროვე ძალთა ბალანსის პროცესებთან თანხვედრაში. უკვე არსებული მაკინდერისა და მეჰენის თეორიები ვეღარ ხსნის იმას, თუ საიდან მომდინარეობს რეალური ძალაუფლება. ამ მსჯელობას კი, კიდევ უფრო ვალიდურს ხდის დღევანდელი ჩინეთის მდგომარეობა, რომლის ძალაუფლებაც არა რომელიმე სივრცის ფლობის შედეგად მოდის, არამედ მათი თანაბარი და სინთეზური კონტროლით.

საჭირო გახდა ახლებური ხედვისა და თეორიული ჩარჩოს შექმნა, რომელიც შესაძლებელს გახდიდა, აეხსნა საიდან მომდინარეობს ჩინეთის ძალაუფლება. შედეგად, „დიდებული კუნძული“ გახდა ის ნოვატორული თეორია და მეცნიერული სიახლე, რომელმაც მოახერხა და ახსნა აღნიშნული პროცესები. სწორედ ამ იდეის შედეგად შეიქმნა ახალი ხედვა, რომ რეალური ძალაუფლების

მისაღწევად სახელმწიფოს სჭირდება როგორც კონტინენტურ, ასევე საზღვაო სივრცეებზე კონტროლის დამყარება.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Chen, Wei-Chung, Ching-Hsiewn Ou, Ming-Hao Yang, and Yi-Che Shih. 2024. "China's gray zone actions in the East China Sea, Taiwan Strait, and South China Sea: A comparative study and impact on fisheries ." *Marine Policy*.
2. Fellegi, Benjamin. 2022. "The Conflict of Land and Sea in Geopolitics: Comparing the Geopolitical Thinking of Halford Mackinder and Alfred Mahan (1890–1914)." *Journal of International Relations and Political Science Studies – JIRPS* 1-18.
3. Holmila, Antero. 2020. "Re-thinking Nicholas J. Spykman: from historical sociology to balance of power." *The International History Review* 951–966.
4. Mackinder, H. J. 1904. "The Geographical Pivot of History." *The Geographical Journal*.
5. Mahan, A. T. 1890. *The Influence of Sea Power Upon History, 1660-1783*. Boston: Little, Brown and Company.
6. Morgenthau, Hans J. 1948. *Politics Among Nations: The Struggle For Power And Peace*. New York: Alfred A. Knopf, INC.
7. Office of The Historian. n.d. Mahan's The Influence of Sea Power upon History: Securing International Markets in the 1890s. Accessed September 13, 2025. <https://history.state.gov/milestones/1866-1898/mahan?>
8. Rolland, Nadège. 2017. "China's Eurasian Century? Political and Strategic Implications of the Belt and Road Initiative." *The National Bureau of Asian Research* 93-120.
9. Rolland, Nadège. 2024. Mapping china's strategic space. *The National Bureau of Asian Research*.
10. U.S. Naval Institute Staff. 2024. "Report to Congress on China Naval Modernization ." *USNI News*. August 20. Accessed September 13, 2025. <https://news.usni.org/2024/08/20/report-to-congress-on-china-naval-modernization-2?>
11. Xia, Yafeng. 2018. "Introduction to the Special Issue on China's Relations with Its Neighbors: Historical Perspectives on Contemporary Issues." *Johns Hopkins University Press* 485-500